

Міненко Єгор Сергійович

Сутність політичної стабільності в умовах інформаційного суспільства

УДК 32.019.5

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-5.24>

Міненко Єгор Сергійович
аспірант навчально-наукового інституту
права та політології
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-7169-3252

Стаття розглядає питання, пов'язані з сутністю та різними видами політичної стабільності. Шляхом теоретичного аналізу визначаються основні характеристики політичної стабільності та розглядаються різні авторські підходи до класифікації цього поняття.

Актуальність дослідження обумовлена недостатньою вивченістю явища суспільної стабільності в умовах викликів сьогодення, що пов'язані з розвитком інформаційного суспільства.

Було проаналізовано останні дослідження та публікації фахівців у сфері інформаційної політики та суспільної стабільності, зокрема Р. Даля, Р. Марутян, К. Захаренка та інших. Проблему політичної стабільності та її типологію вивчали дослідники з-за кордону, такі як, Ф. Біллі, Р. Даль, А. Макаричев, Й. Заллер, А. Зінов'єв, З. Голенкова, С. Ліпсет, Я. Яворський. Серед українських дослідників, які також вивчали питання політичної стабільності, можна згадати І. Кіянку, А. Крапа, А. Ковалевського та А. Романюка. Незважаючи на широке коло дослідників, які займалися цією темою, в сучасній політичній науці все ще не вироблено комплексного підходу до вивчення політичної стабільності та визначення її типологій.

Наукова новизна полягає у аналізі сутності та систематизації сучасних підходів до вивчення політичної стабільності в умовах інформаційного суспільства.

Метою цієї публікації є ознайомлення з основними підходами до класифікації політичної стабільності та їх теоретичним аналізом.

У сучасних суспільних відносинах політичну стабільність можна вважати одним з найважливіших об'єктів політичного аналізу. Суспільно-політична стабільність постійно трансформується в наслідок глобалізаційних викликів, а для пострадянських суспільств також з системною політичною та соціально-економічною кризою перехідного періоду.

Ці виклики можуть бути одночасно як загрозою, так і можливістю розглянути цей феномен у широкому контексті, переосмислити його основні риси та встановити основу для нової дослідницької програми, спрямованої на розуміння характеристик політичної стабільності в сучасних суспільствах у глобальному інформаційному світі.

Ключові слова: політична стабільність, політична система, суспільний устрій, інформаційна безпека.

Вступ. Дослідження природи політичної стабільності та її типологій вимагає як теоретичного, так і практичного аналізу. Вивчення основних параметрів політичної стабільності має важливе значення не лише у теорії, а й у практиці.

На початку XXI століття політична стабільність в Україні стала предметом зростаючих зовнішніх та внутрішніх викликів і загроз. У цьому контексті особливо актуальним і необхідним є аналіз поняття «політична стабільність» держави, його вимірів та типологій, зокрема у зв'язку з подіями останніх 10 років, такими як Революція Гідності 2013–2014 років, окупація АР Крим та антитерористична кампанія на сході України, повномасштабне вторгнення РФ на територію України.

Мета і завдання статті. Мета статті полягає у дослідженні основних підходів до класифікації політичної стабільності та проведенні їх теоретичного аналізу, визначити ключові характеристики політичної стабільності та розглянути різні авторські підходи до класифікації цього поняття.

Завдання статті включають аналіз останніх досліджень та публікацій вітчизняних та зарубіжних фахівців у сфері інформаційної політики та суспільної стабільності, визначення основних

характеристик політичної стабільності, розгляд різних авторських підходів до класифікації поняття політичної стабільності тощо.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети були використані загальнонаукові методи, такі як аналіз наукової літератури, синтез, порівняльний аналіз, класифікація та систематизація.

Результати. У зв'язку з швидкою еволюцією суспільств, поняття стабільності стає складним і може мати різні значення. У сучасному науковому дискурсі термін «стабільність» (від лат. *stabilis* – міцний, постійний) в основному розуміється як тривалий період розвитку, протягом якого елемент може функціонувати без обмежень або порушень. Стабільність виявляється в різних сферах суспільного життя і характеризує ефективність функціонування і життєдіяльності. У соціальних і гуманітарних науках стабільність зазвичай розглядається в контексті конкретних секторів суспільства, таких як економіка, політика і культура, а не як абстрактне поняття.

Одне з ранніх визначень політичної стабільності розглядає її як систему відносин між політичними суб'єктами, яка характеризується цілісністю

та здатністю до ефективного функціонування [1]. Подібне визначення політичної стабільності описує її як стан політичної системи суспільства, що характеризується стійкістю, цілісністю та здатністю до ефективною та конструктивною взаємодією.

Однак ці визначення не враховують динамічних характеристик політичної стабільності і можуть бути недостатніми для аналізу цього дослідження.

Політична стабільність є одним з аспектів соціальної стабільності і відображає стан взаємозалежності між соціальними групами та політичними силами, при якому жодна з них не може суттєво змінити політичну систему на свою користь, забезпечуючи тим самим збереження статус-кво. Цей баланс формується та підтримується через складний механізм вертикальних (внутрішніх) і горизонтальних (зовнішніх) зв'язків всередині політичної системи. Вертикальні зв'язки відносяться до балансу між компонентами політичної системи та взаємодії між її інститутами, тоді як горизонтальні зв'язки стосуються взаємодії політичної системи в цілому з іншими системами суспільства [4].

Політична стабільність є складним і багатограним явищем, і визначення та розуміння цього терміну можуть варіюватись залежно від наукових шкіл і підходів. Чітке тлумачення політичної стабільності є важливим завданням для розвитку політичної науки.

Одним з підходів до розуміння політичної стабільності є розгляд її як якісної характеристики політичної системи. Це означає, що політична стабільність визначається здатністю політичної системи до збереження балансу і уникнення суттєвих змін, конфліктів або кризових ситуацій.

Процес встановлення та підтримки політичної стабільності пов'язаний з ефективною основою функціонування політичної системи. Це може включати наявність легітимності політичних інституцій, забезпечення правової держави, функціонування механізмів врегулювання конфліктів та забезпечення соціально-економічної стабільності.

Розуміння політичної стабільності може розрізнятись залежно від контексту та дослідницького підходу. Для більш повного розуміння цього явища важливо проводити дослідження з використанням різних теоретичних рамок, аналізувати його основні аспекти і взаємозв'язки з іншими соціальними процесами.

Отже, політична стабільність може бути характеризована такими ознаками:

1. Впорядкованість суспільних відносин та узгоджене функціонування різних елементів соціальної системи. Це означає, що політична система має певну організацію і співвідношення між своїми складовими частинами, які взаємодіють між собою внаслідок певних правил і механізмів.

2. Баланс між різними політичними силами та інтересами. Політична стабільність передба-

чає, що жодна з політичних сил не має переваги або можливості суттєво змінити політичну систему на свою користь. Це означає підтримку балансу і уникнення раптових зрушень або конфліктів.

3. Прояв демократичних форм політики. Політична стабільність може бути пов'язана з відкритістю, публічною конкуренцією і залученістю громадян до політичного процесу. Це включає конкурентні вибори, захист політичних прав і свобод, а також широку участь громадян у прийнятті політичних рішень.

4. Відсутність протиправного насильства або здатність держави подолати його в умовах кризи. Політична стабільність передбачає забезпечення безпеки громадян і відсутність загроз протиправного насильства. У випадку виникнення кризових ситуацій, стабільна політична система повинна мати здатність ефективно реагувати і впоратися з цими загрозами.

Ці аспекти визначаються різними науковими школами і теоріями і можуть змінюватись в залежності від контексту та дослідження.

Політична стабільність є багатовимірним явищем і проявляється на різних рівнях та підсистемах політичної системи. Кожна з цих підсистем має свої особливості, які можуть впливати на стабільність в цілому. До основних підсистем можна віднести: інституційну, регуляторну, культурну функціональну, комунікативну.

Узагальнюючи, політична стабільність вимагає гармонійної взаємодії між різними підсистемами політичної системи, збалансованого функціонування інститутів, ефективного регулювання, високого рівня політичної культури та активної участі громадян у політичному процесі.

Політична стабільність є динамічним феноменом, який виникає під впливом змін у політичній системі, викликів, що виникають, і реакції системи на них. Вона може бути піддається коливанням та змінам у залежності від ситуації.

Політична стабільність виникає в результаті функціонування політичної системи держави. Це означає, що сама політична система має забезпечувати стабільність у своїй роботі і функціонуванні.

Одним із головних завдань політичної стабільності є забезпечення порядку, який виявляється у ефективності влади, легітимності її дій і збереженні норм та цінностей політичної культури.

Важливим чинником впливу на політичну стабільність є широка підтримка політичної влади у суспільстві. Ця підтримка залежить від стабільних позитивних думок і суджень, які свідчать про суспільне затвердження дій влади. Суспільна підтримка сприяє запобіганню конфліктам, свідчить про національну єдність і є показником ефективності політичної системи [3].

Нестабільність є протилежністю політичної стабільності. Вона може виникати внаслідок дис-

балансу політичних сил і особливостей прийняття рішень. Нестабільність може бути спричинена цілою низкою суспільних явищ, серед них:

1. Соціально-економічні проблеми: Високий рівень безробіття, економічна нерівність, недостатня соціальна підтримка та інші економічні проблеми можуть призвести до невдоволення населення і соціально-економічних протестів, що в свою чергу може призвести до політичної нестабільності.

2. Етнічні, релігійні та культурні конфлікти: Конфлікти між різними етнічними, релігійними або культурними групами можуть призвести до політичної нестабільності, особливо в країнах з розмаїттям культур і груп населення. Ці конфлікти можуть призвести до насильства, масових протестів і навіть до розпаду держави.

3. Зовнішні втручання: Втручання з боку інших країн у внутрішні справи держави може підкопати стабільність політичного устрою і викликати конфлікти. Геополітичні інтереси, розбіжності у зовнішній політиці та економічні фактори можуть мати негативний вплив на стабільність політичної системи.

4. Недостатня легітимність влади: Якщо уряд не має довіри населення, його прийняті рішення можуть бути оспорювані, а це може призвести до політичної нестабільності. Недовіра до влади може бути спричинена недемократичними виборами, фальсифікацією результатів голосування або іншими факторами, які порушують її легітимність.

Всі ці аспекти важливі для розуміння політичної стабільності як складного та багатогранного явища. Вони взаємозв'язані та впливають один на одного, визначаючи стан та функціонування політичної системи в суспільстві.

Механізми запобігання загрозам суспільно-політичній стабільності в рамках інформаційного суспільства представляють собою систему інститутів держави та громадянського суспільства, які функціонально об'єднані з метою використання сил і засобів системи забезпечення національної безпеки для впливу на причини виникнення загроз суспільно-політичній стабільності та умови, що сприяють їх виникненню і реалізації.

Існує кілька основних засобів реагування на загрози політичній стабільності, які можуть бути застосовані для забезпечення збереження та відновлення політичної стабільності:

1. Політичні реформи: Впровадження політичних реформ може бути ефективним засобом реагування на загрози політичній стабільності. Це може включати зміни в конституції, політичних інститутах, виборчих системах та процедурах, що сприятимуть більшій демократизації та відкритості політичної системи.

2. Соціально-економічні заходи: Забезпечення соціально-економічної стабільності може бути

важливим для запобігання політичній нестабільності. Це включає здійснення заходів для зменшення економічної нерівності, боротьби з безробіттям, забезпечення соціальної справедливості та підтримки економічного розвитку.

3. Діалог між політичними суб'єктами: Важливим засобом реагування на політичні загрози є сприяння діалогу між різними політичними групами та забезпечення досягнення консенсусу. Це може включати політичні переговори, встановлення механізмів для врегулювання конфліктів та побудови широких коаліцій, що забезпечують представництво інтересів різних груп населення.

4. Зміцнення правоохоронних органів та правової системи: Ефективні правоохоронні органи та незалежна правова система є важливими для забезпечення політичної стабільності. Забезпечення правопорядку, боротьба з корупцією та забезпечення дотримання прав людини є важливими елементами утримання стабільності та довіри до влади.

5. Зовнішня підтримка та співробітництво: Міжнародна спільнота може грати важливу роль у реагуванні на загрози політичній стабільності. Це може включати надання фінансової допомоги, технічної підтримки, медіацію та політичну підтримку для сприяння політичним процесам та зміцнення інституцій.

Ці засоби можуть використовуватись окремо або в поєднанні, залежно від конкретної ситуації та потреб. Кожна ситуація вимагає індивідуального підходу, і реагування на загрози політичній стабільності повинно бути адаптоване до конкретних умов та потреб суспільства.

Виходячи з робіт С. Ліпсета, можна виділити два основних типи стабільності – демократичну і автократичну (недемократичну). В рамках цих типів можуть існувати підтипи, такі як стабільна/нестабільна демократія та стабільна/нестабільна диктатура [7].

Враховуючи різні підходи до визначення політичної стабільності, важливо проводити комплексний аналіз, що охоплює різноманітні аспекти політичної системи, її функціонування та взаємодії зі суспільством. Такий підхід дозволяє краще розуміти та оцінювати стан політичної стабільності.

Мінімальна політична стабільність відображає лише відсутність громадянської війни або збройних конфліктів в державі. Ця форма стабільності може бути досягнута за допомогою авторитарних методів управління.

З іншого боку, демократична стабільність базується на здатності демократичних структур швидко реагувати на зміни в народних настроях з метою забезпечення миру та громадянської злагоди. Це передбачає ефективну роботу демократичних інституцій і процесів для забезпечення стабільності.

Цей поділ допомагає розуміти, що стабільність може мати різні рівні і характеризувати різні аспекти політичної системи. Врахування різних типів стабільності дозволяє краще аналізувати і розуміти політичний контекст та виклики, з якими стикаються держави.

Абсолютна (повна) політична стабільність вважається теоретичною абстракцією і може бути досягнута лише в абсолютно закритій політичній системі, що не взаємодіє з зовнішнім середовищем. В демократичних системах така стабільність неможлива, оскільки вони підкреслюють значення відкритості та взаємодії з громадянами та зовнішнім середовищем.

Статична стабільність характеризується постійністю і незмінністю політичних традицій, поглядів і ідеологічних стереотипів. Ця стабільність базується на ідеї збереження консервативних цінностей та традицій, і може відображати стабільність владних структур і політичної поведінки.

Динамічна політична стабільність відображає здатність демократичних режимів до функціонування, самооновлення та реагування на внутрішні та зовнішні впливи. Це означає, що демократична система може змінюватися та адаптуватися, забезпечуючи стабільність через політичну спадкоємність і відкритість.

Застійна стабільність характеризується стагнацією, обмеженими політичними змінами і руйнуванням структури політичного життя. Цей тип стабільності може призводити до політичного регресу та перешкоджати політичному розвитку. Зазвичай такі політичні режими приречені на крах у зв'язку з відсутністю адаптації до змін.

Сильна стабільність характеризується громадянським миром та суспільним консенсусом, що лежить в основі функціонування демократичних режимів. Політична інтеграція є важливим елементом для постійного розвитку та динамічного функціонування політичної системи.

Крім того, політична стабільність може мати і внутрішні та зовнішні аспекти. Внутрішній елемент стосується параметрів самої системи, таких як стабільність суспільного життя, структура політичної системи і відсутність внутрішньополітичних конфліктів. Зовнішній елемент охоплює відсутність зовнішніх політичних конфліктів і напруженості, а також різні політичні елементи, пов'язані з міжнародною безпекою, роззброєнням, мирним співіснуванням і стабілізацією міжнародних відносин.

Ці класифікації розширюють наше розуміння політичної стабільності і надають нам інструменти для більш глибокого аналізу та оцінки політичних систем і процесів.

Висновки. Отже, виходячи з розглянутих підходів до політичної стабільності, можна стверджувати, що політична стабільність є багатогранним явищем, яке на даному етапі розвитку політичної

науки є ще малодослідженим. Як якісна характеристика політичної системи та ознака сталого і динамічного демократичного розвитку, стабільність проявляється на всіх рівнях політичної ієрархії держави і характеризується низкою параметрів.

Класифікація політичної стабільності, запропонована на основі різних критеріїв, дозволяє констатувати, що серед дослідників не існує єдиного погляду на питання типології політичної стабільності. Перспективним напрямом наших подальших досліджень політичної стабільності є вивчення проблеми стабільності української політичної системи та виявлення всіх чинників, що впливають на її функціонування та розвиток.

Подальше вивчення політичної стабільності є необхідним, оскільки вона є основою для забезпечення миру, демократії та сталого розвитку країн. Розуміння факторів, що впливають на політичну стабільність, дозволяє розробляти ефективні стратегії для попередження конфліктів, зміцнення демократичних інститутів та забезпечення правопорядку, що сприяє підвищенню рівня життя та благополуччя суспільства в цілому. Крім того, вивчення політичної стабільності є важливим для міжнародної спільноти, оскільки це допомагає розробляти стратегії миротворчої діяльності та співпраці для забезпечення стійкого миру та безпеки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Політологія: Енциклопедичний словник / Заг. ред. Ю. І. Аверьянов. М. : Publishers, 1993
2. Захаренко К. Інституційний вимір інформаційної безпеки України: трансформаційні виклики, глобальні контексти, стратегічні орієнтири: дис. ... р-ра політ. наук : 23.00.02. Львів, 2021. 423 с.
3. Яворський М. Політична стабільність: сутність та основні підходи до класифікації. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка» Серія «Політичні науки»*. 2017. № 1. С. 62–66. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/nov/6679/yavorskiy.pdf> (дата звернення: 27.10.2023)
4. Кіянка І. Б. Політична стабільність: суть і основні засоби її досягнення в Україні : автореф. дис. ... канд. політ. наук: 23.00.02 / І. Б. Кіянка. Львів : Львів нац. ун-т ім. І. Франка, 2003. 18 с.
5. Кіянка І. Б. Проблема політичної стабільності в державному управлінні / І. Б. Кіянка. // *Регіональний вимір політичного процесу в Україні у 2007 р. : матер. міжрегіон. наук.-прак. конф.* (Львів, 10 листопада 2007 р.) / уклад. А. С. Романюк, Л. С. Скочиляс, О. В. Шиманова. Львів : Генеза-ЦПД, 2007. 132 с.
6. Крап А. П. Сутність політичної стабільності [Електронний ресурс] / А. П. Крап. URL: http://www.ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/11737/1/24_1_8Ukr_nac_ideya.pdf. (дата звернення: 27.10.2023)
7. Ліпсет С. М. Політична людина. Соціальні основи політики / С. М. Ліпсет // *Політична наука*. 2011. № 3. С. 195–245.
8. European Union Agency for Network and Information Security [Електронний ресурс]. URL:

<https://www.enisa.europa.eu/about-enisa>. (дата звернення: 27.10.2023).

9. Network and information security: proposal for a european policy approach [Електронний ресурс]. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52001DC0298&from=EN>. (дата звернення: 27.10.2023).

10. Raychev Y. Cyberwar in Russian and US Military-Political Thought: A Comparative View // Information & Security Journal. 2019. Vol. 43. No. P. 349–361.

REFERENCES:

1. Averianov Yu. I. (ed.) (1993) Politolohiia: Entsyklopedychnyi slovnyk. M. : Publishers.

2. Zakharenko K. (2021) Instytutsiyni vymir informatsiinoi bezpeky Ukrainy: transformatsiini vyklyky, hlobalni konteksty, stratehichni oriientyry: dys. ... r-ra polit. nauk : 23.00.02. Lviv, 423 s.

3. Yavorskyi M. (2017) Politychna stabilnist: sutnist ta osnovni pidkhody do klasyfikatsii. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika» Seriia «Politychni nauky». № 1. S. 62–66. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/nov/6679/yavorskiy.pdf> (data zvernennia: 27.10.2023)

4. Kiianka I. B. (2003) Politychna stabilnist: sut i osnovni zasoby yii dosiahnennia v Ukraini : avtoref.

dys. ... kand. polit. nauk: 23.00.02. Lviv : Lviv nats. un-t im. I. Franka, 18 s.

5. Kiianka I. B. (2007) Problema politychnoi stabilnosti v derzhavnomu upravlinnia / I. B. Kiianka. // Rehionalnyi vymir politychnoho protsesu v Ukraini u 2007 r. : mater. mizhrehion. nauk.-prak. konf. (Lviv, 10 lystopada 2007 r.) / uklad. A. S. Romaniuk, L. S. Skochyliias, O. V. Shymanova. Lviv : Heneza-TsPD, 132 s.

6. Krap A. P. Sutnist politychnoi stabilnosti [Elektronnyi resurs]. URL: http://www.ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/11737/1/24_1_8Ukr_nac_ideya.pdf. (data zvernennia: 27.10.2023)

7. Lipset C. M. (2011) Politychna liudyna. Sotsialni osnovy polityky. Politychna nauka. № 3. S. 195–245.

8. European Union Agency for Network and Information Security [Elektronnyi resurs]. URL: <https://www.enisa.europa.eu/about-enisa>. (data zvernennia: 27.10.2023).

9. Network and information security: proposal for a european policy approach [Elektronnyi resurs]. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52001DC0298&from=EN>. (data zvernennia: 27.10.2023).

10. Raychev Y. (2019) Cyberwar in Russian and US Military-Political Thought: A Comparative View // Information & Security Journal. Vol. 43. No. P. 349–361.

The essence of political stability in the information society

Minenko Yehor Sergeyeich

Postgraduate Student at the Educational and Research Institute of Law and Political Science

Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University

Pirogov str., 9, Kyiv, Ukraine

ORCID: 0000-0001-7169-3252

The article deals with issues related to the essence and different types of political stability. Through theoretical analysis, the main characteristics of political stability are determined and various author's approaches to the classification of this concept are considered.

The relevance of the study is due to the insufficient study of the phenomenon of social stability in the context of today's challenges associated with the development of the information society.

The author analyzed the latest research and publications of experts in the field of information policy and social stability, in particular, R. Dahl, R. Marutian, K. Zakharenko and others. The problem of political stability and its typology has been studied by researchers from abroad, such as F. Billy, R. Dahl, A. Makarychev, J. Zaller, A. Zinoviev, Z. Golenkova, S. Lipset, J. Jaworski. Among the Ukrainian researchers who have also studied the issue of political stability, we can mention I. Kiyanka, A. Krap, A. Kovalevsky, and A. Romanyuk. Despite the wide range of researchers who have dealt with this topic, modern political science has not yet developed a comprehensive approach to the study of political stability and the definition of its typologies.

The scientific novelty lies in the analysis of the essence and systematization of modern approaches to the study of political stability in the information society.

The purpose of this publication is to familiarize with the main approaches to the classification of political stability and their theoretical analysis.

In modern social relations, political stability can be considered one of the most important objects of political analysis. Socio-political stability is constantly transforming as a result of globalization challenges, and for post-Soviet societies, also due to the systemic political and socio-economic crisis of transition.

These challenges can be both a threat and an opportunity to consider this phenomenon in a broader context, to rethink its main features and to establish a basis for a new research program aimed at understanding the characteristics of political stability in modern societies in the global information world.

Key words: political stability, political system, social system, information security.